

'n Sociologische gids

Peter Kloos

Het inleidende artikel van Wilhelmina van Wetering tot het themanummer van de *Sociologische Gids* (jrg. 34/4), dat misschien beter Antifeministische Antropologie had kunnen heten, is onder andere een antwoord op een uitspraak van mij uit 1983. Omdat zij die uitspraak onnauwkeurig citeert herhaal ik hem even:

'(...) ik ken op geen ander terrein binnen de antropologie van de afgelopen 10-15 jaar nieuwe inzichten, die zo categorisch zijn, die heersende denkbeelden zo op hun kop zetten, die zulke maatschappelijke effecten hebben en waaraan met zoveel vertrouwen in de wetenschappelijke ontwikkeling gewerkt wordt (*NRC/Handelsblad* 3-3-1983, en niet 4-3-1983, zoals Van Wetering in haar noot 2 abusievelijk vermeldt).'

Die uitspraak had betrekking op vrouwenstudies binnen de antropologie.

Ik wil er allereerst op wijzen dat haar betoog in geen enkel opzicht die uitspraak weerlegt, en door de aard ervan logischerwijs ook niet kan weerleggen. Ik had in de jaren daarvoor de vakbeoefening op diverse terreinen van antropologisch onderzoek bestudeerd. Wat me daarbij was opgevallen was een zekere malaise – een gevoel van niet wezenlijk verder te komen. En wat mij, het geheel overziende verder frappeerde was dat vrouwenstudies, althans op het terrein van de antropologie, daarvan geen last had.

Deze uitspraak was dus gebaseerd op een vergelijking, zoals uit de formulering blijkt. Weerlegging van zo'n uitspraak is heel goed mogelijk (hij is falsificeerbaar), maar vereist uiteraard eveneens een vergelijkend onderzoek (in dit geval ten aanzien van de vier punten die in de uitspraak vervat zijn). Als ik stel dat A meer is dan B t/m Z wordt die stelling immers niet ontkracht door een constatering dat A *weinig* is? Misschien zijn B t/m Z nóg minder, zodat A logischerwijs meer blijft.

Wil Van Wetering mijn uitspraak weerleggen, dan kan zij dat alleen doen door een terrein binnen de antropologie van de afgelopen 15 jaar te noemen met nieuwe inzichten die heersende denkbeelden net zo of meer op hun kop zetten als dat bij feministische antropologie gebeurt, die minstens zulke maatschappelijke effecten hebben, en waaraan met minstens zoveel vertrouwen in de wetenschappelijke ontwikkeling gewerkt wordt.

Van Weterings kritiek op (enkele aspecten van) feministische antropologie laat ik om twee redenen buiten beschouwing. In de eerste plaats heb ik weinig vertrouwen in haar kennis van zaken. Zijzelf stelt in haar stuk (p. 223) dat zij in 1983 onvoldoende overzag wat er bij vrouwenstudies omging. Dat was uit haar bijdragen in *NRC/Handelsblad*, waarin zij niettemin een oordeel over vrouwenstudies uitsprak, natuurlijk al gebleken. Haar beschouwing van nu – ruim vier jaar later – wijst er niet overtuigend op dat zij het terrein thans wél overziet. Evenals in 1983 praat zij een niet-antropologe als Renate Rubinstein na (op p. 231 bij voorbeeld; het gaat daarbij om dezelfde publikatie uit 1979 waarnaar ze al eerder verwees, alsof er na dat jaar niets meer is verschenen op dit gebied). Naar aanlei-

ding van Rubinsteins denkbeelden spreekt Van Wetering haar verbazing uit over de preoccupatie van een aantal antropologen met het moederschap, 'op een moment dat niemand meer hoeft die niet wil'. Ik kan met de beste wil van de wereld een antropologe, van wie je uit hoofde van haar vak enige kennis van andere samenlevingen en culturen verwacht, die zo'n uitspraak doet, niet serieus nemen op het terrein van man-vrouwverhoudingen. Misschien kan Van Wetering zich de komende vier jaar met problemen van family planning en geboortenbeperking in de Derde Wereld bezighouden, en daarbij letten op de vrijheid die vrouwen hebben hun wil te laten gelden bij de bepaling van hun kindertal.

Dat zij om het al of niet modieuze van feminisme aan te tonen te rade gaat bij Emma Brunt, en uit haar werk, ook al uit 1979, citeert, getuigt in het licht van bij voorbeeld het recente *International Interdisciplinary Congress on Women* in Dublin (met 1500 deelnemers uit ruim 500 landen) van een gezichtsveld dat op z'n zachtst gezegd beperkt is.

Op de tweede plaats en ten slotte dit. Een goed deel van Van Weterings betoog is naar aanleiding van studiedagpapers die, hoewel de dag (31 oktober 1986) door ruim 200 mensen werd bezocht, natuurlijk niet algemeen toegankelijk zijn. Omdat Van Wetering soms nogal slordig omgaat met uiteenzettingen van anderen (zo laat zij op p. 230 door het woordje 'niet' weg te laten uit een citaat Peter Geschiere precies het omgekeerde beweren van wat hij had geschreven), en een sterke neiging heeft raadsels te maken van problemen en inzichten die anderen onder woorden trachtten te brengen, is dat vervelend. Momenteel echter worden deze papers publikatieklaar gemaakt. Ik nodig de lezers van dit tijdschrift uit daarvan te zijner tijd kennis te nemen.¹ Anders blijft veel van waar het in de antropologie om gaat inderdaad – om met een toepasselijke fout in Van Weterings Marginaal te eindigen – een sociologische gis.

Noot

1. Britt Fontaine, Peter Kloos en Joke Schrijvers (red.), *Theoretische vernieuwingen: de betekenis van de feministische antropologie* (werktitel). Te verschijnen begin 1988.

Tweehonderd deelnemers en toch nog malaise

Reactie op repliek Peter Kloos

W. van Wetering

De repliek van Peter Kloos kan ik niet anders dan teleurstellend noemen. Het enige van belang dat hij kan opmerken is, dat er nalatigheid is geweest bij de correctie van de drukproef, wat ik zelf natuurlijk ook heel vervelend vind. Hierin heeft hij volkomen gelijk.

Maar voor het overige snijdt zijn betoog weinig hout. Allereerst maakt hij het zich gemakkelijk door het voor te stellen alsof ik mij tegen de feministische antropologie in haar totaliteit zou hebben gekeerd. En dat, terwijl ik, juist om misverstand te voorkomen, heel expliciet heb verklaard (p. 245) dat ik sommige door feministen geschreven studies heel interessant vind. Ik heb stelling genomen tegen de pretenties, de verwatenheid van één bepaalde, in Nederland aan de weg timmerende groep (zie b.v. het Marginaal, en in het inleidend artikel p. 221 en het postscriptum).

Kloos gaat niet in op de hoofdvraag, welke vernieuwingen er nu zijn gebracht door de feministische antropologen of welke heersende denkbeelden er op hun kop zijn gezet. Als